

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

Απρίλιος – Ιούνιος 2001

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ
ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ
ΕΛΛΑΔΟΣ

NOSILEFTIKI Volume 40
Issue 2
April – June 2001

QUARTERLY PUBLICATION OF THE HELLENIC
NATIONAL GRADUATE NURSES ASSOCIATION

Επίσημο
Καταλόγος
ΑΔΑ: ΑΣ/10005
168/88

ΕΛΛΑΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΕΛΛΑΣ

ΕΛΛΑΣ

ΕΛΛΑΣ

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ
ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ 2, Γ' ΚΤΗΡΙΟ, 115 27 ΑΘΗΝΑ

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

Τριμηνιαίο Περιοδικό του Εθνικού Συνδέσμου
Διπλωματούχων Νοσηλευτών Ελλάδος

Τόμος 40 • Τεύχος 2 • Απρίλιος – Ιούνιος 2001

Περιεχόμενα

1. Οδηγίες για τους συγγραφείς 4
2. Άρθρο Σύνταξης 7
A. Παπαδαντωνάκη

Ανασκοπήσεις

1. Παχυσαρκία στην παιδική ηλικία:
Αυξημένη νοσηρότητα στην ενήλικη ζωή; 8
I. Καραγιάννης, K. Μέλλου
2. Παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση
της επαγγελματικής εξουθένωσης των νοσηλευτών 15
E. Αδαλή, X. Λεμονίδου
3. Χρήση συγκράτησης ασθενών
σε γενικό νοσοκομείο – Πρωτόκολλο εφαρμογής
καρπιαίας συγκράτησης 23
M. S. Αρβανίτη, X. I. Γκιόκα
4. Προεγχειρητική ενημέρωση – πληροφόρηση –
διδασκαλία του ασθενούς και
ο ρόλος του νοσηλευτή 28
E. Κοιρώτσιου, E. Θεοδοσοπούλου
5. Νοσηρότητα και θνησιμότητα των ηλικιωμένων 31
E. Θεοδοσοπούλου, B. Ραφτόπουλος

Ειδικό Θέμα

1. Κοινωνικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας 42
M. Πριάμη

Ερευνητικές Εργασίες

1. Εφαρμογή προληπτικών μέτρων
από το νοσηλευτικό προσωπικό για τον έλεγχο
των λοιμώξεων σε Μονάδες Εντατικής Θεραπείας 49
A. Μερκούρης, M. Καλαφάτη, Δ. Καλογράνα, X. Λεμονίδου
2. Αξιολόγηση προληπτικού προγράμματος
στοματικής υγείας
σε σχολικό πληθυσμό 58
Φ. Κυρίτσι, Π. Ιορδάνου, Π. Κρέτσι, Δ. Κοσμιδίδη
3. Επίσκεπτήριο ηλικιωμένων σε οίκους ευγηρίας 64
*Π. Ιορδάνου, Φ. Μπαμπάτσικου, E. Κωνσάντου, E. Κτενάς
Φ. Κυρίτσι, Π. Μπέκα*
4. Συμβουλευτικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες
σε παιδιά και εφήβους ασθενείς
κατά την περιεγχειρητική περίοδο 70
N. Μόσχος, E. Γαλανοπούλου, M. Φωτεινού, I. Δούκα
5. Διεπαγγελματική συνεργασία μεταξύ Νοσηλευτών –
Κοινωνικών Λειτουργών
και διαφορές αντιλήψεων 79
Δ. Σαπουντζή-Κρέπια, K. Κάντζος, Π. Παπαδημητρίου, Γ. Γεωργίου
6. Αποτελεσματικότητα προγράμματος για τη μείωση
των επιπέδων ολικής χοληστερίνης
αίματος και η σχέση τους με το κάπνισμα 87
*E. Βρούζου, Π. Ιορδάνου, E. Κτενάς
I. Κωνσταντοπούλου, M. Νικολαΐδου*
7. Ηθικά θέματα στη Νοσηλευτική: Πιλοτική Μελέτη 92
*X. Λεμονίδου, A. Μερκούρης, M. Κυράνου, H. Leino-Kilpi
M. Valimaki, Th. Dassen, M. Gasull, A. Scott, M. Arndt, A. Παναγιώτου*

Αναλυτικές οδηγίες για τους συγγραφείς 102

NOSILEFTIKI

Quarterly Publication of the Hellenic National
Graduate Nurses Association

Volume 40 • Issue 2 • April – June 2001

Contents

1. Instructions to authors 4
2. Editorial 7
A. Papadantonaki

Reviews

1. Obesity in childhood:
Increased morbidity in adulthood? 8
I. Karagiannis, K. Mellou
2. Factors contributing to the development
of burnout in hospital nursing 15
E. Adali, Chr. Lemonidou
3. Usage of restraint
in a general hospital – Wrist restraint
protocol 23
M. S. Arvaniti, H. I. Gkioka
4. Preoperative information – notification –
instruction of the patient and
the nurse's role 28
E. Kotrotsiou, H. Theodosopoulou
5. Elderly morbidity and mortality 31
H. Theodosopoulou, V. Raftopoulos

Special Topic

1. Community mental health Nurse 42
M. Priami

Research Papers

1. Infection control practices among
nursing staff
in Intensive Care Units 49
A. Merkouris, M. Kalafati, D. Kalograna, C. Lemonidou
2. Evaluating the effectiveness of a provided dental
prevention program in an elementary
school population 58
F. Kyritsi, P. Iordanou, P. Kretsi, D. Kosmidis
3. Visitation to older adults in long-term care settings 64
*P. Iordanou, F. Babatsikou, E. Konstadou
E. Ktenas, F. Kiritsi, P. Beka*
4. Counseling and supporting services in children and
adolescents inpatients
at the around operational 70
N. Moschos, H. Galanopoulou, M. Fotinou, I. Douka
5. Interprofessional collaboration between
registered Nurses and Social Workers
and differences on perceptions 79
D. Sapountzi-Krepia, K. Kantzos, P. Papadimitriou, G. Georgiou
6. Program efficacy for lowering
total blood cholesterol levels and
the relation with smoking 87
*E. Vrouzou, P. Iordanou, E. Chtenas
J. Konstantopoulou, M. Nikolaidou*
7. Ethical issues in Nursing: A Pilot Study 92
*C. Lemonidou, A. Merkouris, M. Kyranou, H. Leino-Kilpi
M. Valimaki, Th. Dassen, M. Gasull, A. Scott, M. Arndt, A. Panagiotou*

Detailed instructions to authors 102

Νοσηλευτική 2, 42-48, 2001

Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας

Μαρία Πριάμι

Λέκτορας Τμήματος Νοσηλευτικής
Πανεπιστημίου Αθηνών

Περίληψη. Η λειτουργία κέντρων ψυχικής υγείας στην κοινότητα βασίζεται στην προϋπόθεση ότι οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας γίνονται πιο προσιτές, βελτιώνονται, προάγεται η ποιότητά τους, ενώ μετριάζεται το στίγμα που φέρουν τα άτομα και οι οικογένειές τους.

Ο ορισμός του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυχικής υγείας, καθώς και τα εγγενή προβλήματα, κυρίως των αγροτικών περιοχών, τα οποία σχετίζονται με την ψυχική υγεία των κατοίκων αναφέρονται στο άρθρο αυτό.

Ακόμη, αναλύονται οι ρόλοι του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυχικής υγείας ως κλινικού συμβούλου, ως συμβούλου – διασυνδετή, ως εκπαιδευτή και ως παράγοντα αλλαγής.

Οι πολύπλευρες αλλαγές στοχεύουν στη βελτίωση της άσκησης της ψυχιατρικής νοσηλευτικής, καθώς και στην αποτελεσματική βοήθεια ατόμων, ομάδων και οικογενειών.

Λέξεις-κλειδιά:

κοινοτικός νοσηλευτής ψυχικής υγείας, ρόλος, κλινικός σύμβουλος, διασυνδετής, εκπαιδευτής, παράγων αλλαγής.

Εισαγωγή

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οι διαστάσεις του ρόλου του νοσηλευτή ψυχικής υγείας επεκτείνονται συνεχώς, ως αποτέλεσμα των προωθημένων νομοθετικών ρυθμίσεων που πραγματοποιούνται τα τελευταία χρόνια. Σήμερα, ο ψυχιατρικός νοσηλευτής αντιμετωπίζει πραγματική πρόκληση, προκειμένου να δημιουργήσει και να εφαρμόσει νέους τύπους φροντίδας για άτομα που παρουσιάζουν ψυχικά προβλήματα και στο νοσοκομείο και στην κοινότητα.

Nosileftiki 2, 42-48, 2001

Community mental health Nurse

Maria Priami

Lecturer of Nursing Department
University of Athens

Abstract. The function of mental health centers in the community is based on the premise that mental health services become more accessible, thus enhancing the quality of care provided and promoting use of services.

In addition the stigma attached to persons and families is reduced and finally a portion of the responsibility is given to community.

In the article the community mental health nurse is defined and the community problems are discussed.

Also, the roles of the community mental health nurse as clinical consultant, as consultant and liaison, as educator, and as a change agent are analysed. The multifaced changes to be attempted aim at improving all psychiatric-mental health nursing practice, as well as helping effectively individuals, families and groups.

Key words:

community mental health nurse, role, clinical consultant, liaison, educator, change agent.

Ο τίτλος του ψυχιατρικού νοσηλευτή αλλάζει, καθώς μεταβάλλεται ο ρόλος του και το περιβάλλον γενικότερα.

Στην πορεία του χρόνου ο τίτλος του ψυχιατρικού νοσηλευτή κυμαινόταν από ψυχιατρικός νοσηλευτής σε κοινοτικό ψυχιατρικό νοσηλευτή, σε ψυχιατρικό νοσηλευτή ψυχικής υγείας, για να καταλήξει στον Κοινοτικό Νοσηλευτή ψυχικής υγείας.

Οι ευθύνες του ψυχιατρικού νοσηλευτή άλλαξαν και διευρύνθηκαν από απλή επίβλεψη του νοσοκομειακού ασθενούς σε πολλαπλό ρόλο μέσα στην κοινότητα¹ με

την ανάπτυξη κέντρων ψυχικής υγείας.

Επιπλέον, πιστεύεται ότι οι υπηρεσίες αυτές θα καλύψουν τις ανάγκες των ψυχικά πασχόντων σε κοινοτικό επίπεδο, θα μετριάσουν το κοινωνικό στίγμα που φέρουν τα άτομα και οι οικογένειες και, τέλος, μέρος της ευθύνης για τη θεραπεία και την πρόληψη θα αποδοθεί στην κοινότητα. Τα κέντρα ψυχικής υγείας εγκαταστάθηκαν στις αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές. Και στους τρεις τύπους των κέντρων ψυχικής υγείας, ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας επιτελεί τον ίδιο ρόλο και εκτελεί τα ίδια καθήκοντα. Επισημαίνεται όμως ιδιαίτερα το ότι τα αγροτικά κέντρα ψυχικής υγείας παρουσιάζουν ιδιομορφίες και ειδικά προβλήματα, ειδικότερα στη χώρα μας με τα πολλά νησιά και τις απομακρυσμένες από τα κέντρα περιοχές². Συγκεκριμένα δημογραφικά, γεωγραφικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των αγροτικών περιοχών δυσκολεύουν την εφαρμογή του αναφερόμενου μοντέλου σε σχέση με τους αστικούς πληθυσμούς².

■ Για παράδειγμα, μερικοί δείκτες, όπως το μέσο εισόδημα, η απασχόληση και η κατάσταση υγείας του αγροτικού πληθυσμού είναι χαμηλότεροι, παρά τα υψηλά επίπεδα των αναγκών τους, ενώ η δυνατότητα βελτίωσης των ψυχικών προβλημάτων στις περιοχές αυτές είναι περιορισμένη. Και τούτο, γιατί στις αγροτικές περιοχές υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να βρεθούν ανεπαρκείς υπηρεσίες, παρουσιάζονται στεγαστικά και μεταφορικά προβλήματα, γεγονός που δεν παρατηρείται στα κέντρα αστικών και ημιαστικών περιοχών.

■ Ο γεωγραφικός και τοπογραφικός χαρακτήρας των αγροτικών περιοχών δημιουργεί επιπρόσθετα προβλήματα. Οι ανεπαρκείς δρόμοι, οι μακρινές και κουραστικές αποστάσεις διανύονται συχνά από εκείνους που παρέχουν φροντίδα και από αυτούς που ζητούν βοήθεια. Τα δε ψυχολογικά προβλήματα που παρουσιάζουν οι άνθρωποι που ζουν σε αυτές τις περιοχές κάνουν την παροχή βοήθειας από δύσκολη έως αδύνατη. Στις δυσκολίες αυτές προστίθενται συγκεκριμένες πολιτισμικές αξίες, που επικρατούν περισσότερο στις αγροτικές περιοχές και επηρεάζουν την αποδοχή των υπηρεσιών ψυχικής υγείας.

■ Σε μελέτη του Εθνικού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγείας των Η.Π.Α. αναφέρθηκε ότι οι αγρότες, συγκρινόμενοι με τον γενικό πληθυσμό, είναι περισσότερο συντηρητικοί, θρησκευόμενοι, νηθικιστές, εργατικοί, εθνοκεντρικοί, εξουσιαστικοί και επικεντρωμένοι στην οικογένεια. Έχοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά αυτά, είναι προφανές ότι ο ρόλος του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυ-

χικής υγείας αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση, η οποία παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία³.

Ορισμός του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυχικής υγείας

Ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας πρέπει απαραίτητα να είναι γενικός νοσηλευτής, να κατέχει ποικιλία δεξιοτήτων και να είναι πρόθυμος να εργαστεί σε ποικίλα ιδρύματα.

Η ευελιξία, η φαντασία και η διάθεση για καινοτομία είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότερη χρησιμοποίηση των υπηρεσιών. Πάνω από όλα, ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας πρέπει να είναι πρόθυμος και ικανός να αναλαμβάνει ευθύνη σε αρκετές περιοχές, που καθεμία από αυτές είναι εξίσου απαιτητική.

Ο ρόλος του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυχικής υγείας απεικονίζεται με τους ακόλουθους τρόπους: κλινικός σύμβουλος, διασυνδετής, εκπαιδευτής και παράγοντας αλλαγής.

Μολονότι οι λειτουργίες μέσα σε αυτούς τους ρόλους φαίνονται ίδιες και επικαλυπτόμενες, κάθε ρόλος είναι σημαντικός και μοναδικός με προοπτική για περαιτέρω διερεύνηση⁴.

Ο νοσηλευτής ως κλινικός σύμβουλος

Πρωταρχικός ρόλος του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυχικής υγείας είναι αυτός του κλινικού. Οι γνώσεις, όπως οικολογία, αναπτυξιακός κύκλος ζωής, κοινωνικά συστήματα, θεωρίες αλλαγών, παρεμβάσεις σε κρίση, καθώς και οι κλινικές εμπειρίες θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου να καθιερωθεί η αξιοπιστία και η αποδοχή στην ομάδα Υγείας και στην κοινότητα.

Μέσα στα κοινοτικά ιατρεία της ψυχικής υγείας, ο νοσηλευτής πολύ συχνά εμπλέκεται σε μια ποικιλία κλινικών δραστηριοτήτων.

Ο νοσηλευτής παρακολουθεί και διαβιβάζει στην ομάδα πληροφορίες σχετικές με τη φαρμακευτική αγωγή του ασθενούς, που είναι σημαντική πληροφορία για τη διευθέτηση των πασχόντων από χρόνια ψυχικά νοσήματα.

Άλλες δραστηριότητες είναι: επισκέψεις στο σπίτι, οργάνωση ομάδων για φαρμακευτική παρακολούθηση ή επίβλεψη προγραμμάτων ημέρας⁵.

Τελευταία, ο αριθμός των νοσηλευτών που ανα-

λαμβάνει ρόλο πρωτοβάθμιου θεραπευτή σε ασθενείς αυξάνει συνεχώς.

Στα κοινοτικά κέντρα ψυχικής υγείας η συμβουλευτική και η θεραπεία αποτελούν μεγάλο μέρος της συνολικής ευθύνης του νοσηλευτή. Είναι δυνατόν να συμμετάσχει σε πληθυσμιακούς ελέγχους και αξιολογήσεις των ασθενών και παράλληλα να παρέχει συμβουλευτική σε άτομα, ομάδες και οικογένειες.

Σε πολλές αγροτικές κοινότητες κάποιοι τύποι συμβουλευτικής μπορεί να είναι δύσκολο ή και αδύνατο να εφαρμοστούν, εξαιτίας της οικειότητας μεταξύ των κατοίκων.

Για παράδειγμα, η ομαδική θεραπεία είναι δύσκολο να λειτουργήσει αποτελεσματικά και τούτο γιατί οι άνθρωποι φοβούνται μήπως διαρρεύσουν τα προσωπικά τους μυστικά. Η ταχύτητα και η ευκολία με την οποία η πληροφορία διαδίδεται στις αγροτικές περιοχές δημιουργεί επιπλέον δυσκολίες, όταν το θέμα της εμπιστευτικότητας ενδέχεται να συνδέεται με κοινωνική και οικογενειακή αποδοκιμασία⁶.

Η οικογενειακή θεραπεία και συχνά η ατομική, όπως θεραπεία μιας γυναίκας ή ενός παιδιού, δυσκολεύεται στις αγροτικές περιοχές και τούτο γιατί ο σύζυγος ή ο πατέρας, ο οποίος συνήθως έχει πρωτεύοντα ρόλο στη λήψη αποφάσεων, μπορεί να αποθαρρύνει τη συμμετοχή στη θεραπεία εξαιτίας του κοινωνικού στίγματος. Ακόμη, όταν το άτομο ζητά βοήθεια, θεωρείται από μερικούς «αδύναμο» και από άλλους «τρελό».

Λόγω των παραπάνω, μπορεί να φανεί απογοητευτικό και συχνά δύσκολο για τον ψυχιατρικό νοσηλευτή να αποδεχθεί επικρατούσες τάσεις, πιστεύω και εμπειδωμένες αγροτικές αξίες. Όμως, προκειμένου να αναπτύξει και να διατηρήσει την εμπιστοσύνη με τον αγροτικό πληθυσμό, οφείλει να προσαρμοστεί.

Επίσης, οι αξίες στις αγροτικές περιοχές είναι δυνατόν να επηρεάσουν την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα της μακροχρόνιας θεραπείας. Αναγνωρίζοντας αυτούς τους παράγοντες, ο νοσηλευτής ψυχικής υγείας πρέπει να χρησιμοποιεί καινοτομίες και δημιουργικές προσεγγίσεις, προκειμένου να βοηθήσει τα άτομα να αναγνωρίσουν τους ειδικούς θεραπευτικούς στόχους⁷.

Ο νοσηλευτής ως σύμβουλος και διασυνδετής

Ο ρόλος του νοσηλευτή ψυχικής υγείας στην κοινότητα δεν περιορίζεται μόνο στις κλινικές θεραπευτι-

κές δραστηριότητες, αλλά επεκτείνεται σε μεγαλύτερο φάσμα ρόλων, όπως είναι ο συμβουλευτικός.

Η συμβουλευτική στην ψυχική υγεία ορίζεται ως διεργασία επικοινωνίας μεταξύ ειδικού νοσηλευτή ψυχικής υγείας, ενός ανεξάρτητου ατόμου, μιας ομάδας ατόμων ή ενός λειτουργού Υγείας που εργάζεται σε νοσηλευτικό ίδρυμα και αναζητά ειδική συμβουλή προκειμένου να σχεδιάσει τη φροντίδα του ασθενούς του.

Οι νοσηλευτές ως μέλη ομάδας Υγείας συμβάλλουν σημαντικά ασκώντας τον ρόλο της συμβουλευτικής που σχετίζεται με την υγεία και την ασθένεια.

Γενικά, οι κάτοικοι της κοινότητας αποδέχονται καλύτερα τους νοσηλευτές από ό,τι τους άλλους λειτουργούς Υγείας και τούτο γιατί εκτός της συμβουλευτικής κατέχουν ευρεία βάση ψυχοκοινωνικών και φαρμακευτικών γνώσεων. Η δυνατότητα αυτή καθιστά τους νοσηλευτές ικανούς να συνεργάζονται με ποικιλία ατόμων και ιδρυμάτων, όπως είναι σχολεία, φυλακές κ.ά. και να παρέχουν διάφορες υπηρεσίες.

Πιο αναλυτικά, κοινά παραδείγματα συμβουλευτικής σε επίπεδο κοινότητας μπορεί να περιλαμβάνουν συνεργασία με τους τοπικούς δασκάλους, οι οποίοι επιθυμούν να αναπτύξουν ειδικά προγράμματα πρόληψης χρήσης ναρκωτικών ουσιών στα σχολεία, συνεργασία με κοινοτικά νοσοκομεία και γηροκομεία, προκειμένου να βοηθηθεί το προσωπικό να αναγνωρίσει και να ασχοληθεί αποτελεσματικότερα με τον ασθενή ο οποίος παρουσιάζει ψυχικά προβλήματα. Ίσως οι απαντήσεις που δίνονται στα μέλη της ομάδας σχετικά με τα φάρμακα και με άλλες παραμέτρους της υγείας του ασθενούς αποτελούν τον πιο αποτελεσματικό τρόπο συμβουλευτικής⁸.

Στενά συνδεδεμένος αλλά αρκετά διαφορετικός ρόλος από αυτόν του συμβούλου είναι οι λειτουργίες του διασυνδετή νοσηλευτή.

Για τους λόγους που αναφέρθηκαν, τα άτομα που ζουν στην κοινότητα είναι δύσκολο να ζητήσουν βοήθεια από τα αναγνωρισμένα κέντρα ψυχικής υγείας. Οι μελέτες δείχνουν ότι το 50% του ημιαστικού και αγροτικού πληθυσμού με ψυχικά προβλήματα ποτέ δεν ζήτησε βοήθεια.

Έχοντας υπόψη αυτά τα δεδομένα, ο νοσηλευτής ψυχικής υγείας καθιερώνει διασυνδέσεις μεταξύ των ειδικών κέντρων και ειδικών ατόμων με τα άτομα που παρουσιάζουν το πρόβλημα.

Για να αναπτυχθεί αποτελεσματικό σύστημα συντονισμού μέσα στην κοινότητα, απαιτείται μια καλά οργανωμένη στρατηγική, καθώς και επιτυχείς διαπροσωπι-

κές δεξιότητες. Η εμπιστοσύνη αποτελεί το πρώτο βήμα. Ομως, για να κερδίσει ο νοσηλευτής ψυχικής υγείας την εμπιστοσύνη των κατοίκων, θα πρέπει να επιδείξει επάρκεια, αξιοπιστία και εχεμύθεια.

Για να διευκολυνθεί η ανάπτυξη εμπιστοσύνης, είναι σκόπιμο για τον νοσηλευτή ψυχικής υγείας να αρχίσει τις επαφές του με τους τοπικούς επαγγελματίες σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που υπάρχουν στα διάφορα ιδρύματα, όπως σχολεία, φυλακές, γηροκομεία, ιδρύματα αναπήρων, χρόνιων νοσημάτων κ.ά.

Η συνεργασία με τους τοπικούς άρχοντες: Δήμαρχο, Νομάρχη, Διευθυντές Ιδρυμάτων και άλλους, πρέπει να εξασφαλίζεται. Επίσης, πρέπει να μην απορρίπτει τους ντόπιους «θεραπευτές», που είναι οι πρακτικοί ιατροί και οι πρακτικές μαίες, αλλά να επιδιώξει συνεργασία μαζί τους με σκοπό τη συμβουλευτική και την εκπαίδευση⁹.

Ο κοινοτικός νοσηλευτής ψυχικής υγείας, που ανταποκρίνεται επαρκώς στον ρόλο του συμβούλου ή του διασυνδετή, πρέπει απαραίτητα να διαθέτει υπομονή, αξιοπιστία και απουσία κριτικής διάθεσης, προκειμένου να εμπνεύσει την εμπιστοσύνη στους κατοίκους της κοινότητας.

Όταν το δίκτυο επικοινωνίας καθιερωθεί και η εμπιστοσύνη των κατοίκων έχει κερδηθεί, τότε ο νοσηλευτής ψυχικής υγείας μπορεί να αρχίσει την εκπαίδευση και να χρησιμοποιεί τις διαθέσιμες υπηρεσίες της ψυχικής υγείας¹⁰.

Ο νοσηλευτής ως εκπαιδευτής

Τα πρότυπα –standards– του Αμερικανικού Συνδέσμου για την άσκηση της Νοσηλευτικής Ψυχικής Υγείας δηλώνουν ότι αυτή ενδιαφέρεται για την πρόληψη, διατήρηση και αποκατάσταση της ψυχικής υγείας στην κοινότητα, στα άτομα και στις οικογένειες που ζουν μέσα σε αυτή.

Υιοθετώντας αυτό τον ορισμό, ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας πρέπει απαραίτητα να εστιάζει την προσοχή του στην κοινότητα, αναγνωρίζοντας τους πληθυσμούς υψηλού κινδύνου και να παρέχει εκπαιδευτικές ή θεραπευτικές υπηρεσίες προτού οι ψυχολογικές λειτουργίες επιδεινωθούν σοβαρά.

Ως εκπαιδευτής ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, όπως:

Πρώτον: πρέπει να προετοιμαστεί κατάλληλα, προκειμένου να εξηγήσει την αντίληψη του φόβου και του

στίγματος που συνοδεύει την ψυχική νόσο, η οποία είναι ευρύτατα διαδεδομένη στους αγροτικούς πληθυσμούς.

Δεύτερον: η ίδια η εκπαιδευτική διεργασία κινείται προς την αλλαγή της συμπεριφοράς, η οποία αφορά κάθε άτομο που ζει στην επαρχία και αντιμετωπίζει δυσκολίες, προκειμένου να αποδεχθεί, ίσως και να πιστέψει σε αυτό.

Αποδεχόμενος τις παραπάνω προκλήσεις, ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας επιτελεί πολύπλευρο ρόλο, που περιλαμβάνει ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, όπως ατομική και οικογενειακή διδασκαλία, που μπορεί να γίνει στην κλινική ή στο σπίτι και στα τοπικά σχολεία³.

Σε ατομικό επίπεδο ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας εστιάζει τη διδασκαλία του στον ασθενή, με στόχο να αναγνωρίσει σημεία και συμπτώματα του προβλήματος, καθώς και τις παρενέργειες που προκύπτουν από τη φαρμακοθεραπεία.

Επειδή οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες είναι σπανιότερες στους αγροτικούς πληθυσμούς, η διδασκαλία προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία. Ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας επεκτείνει τη διδασκαλία στα μέλη της ομάδας ψυχικής υγείας κατά τη συνεργασία τους και λειτουργεί ως πολύτιμη πηγή πληροφοριών γενικής υγείας.

Στο κοινοτικό επίπεδο, ο νοσηλευτής ψυχικής υγείας σχεδιάζει και εφαρμόζει ειδικά προγράμματα για ομάδες υψηλού κινδύνου, όπως εφήβους, μύτερες ή θύματα ποικίλης εκμετάλλευσης. Επιπλέον, καταρτίζει προγράμματα για μη επαγγελματίες Υγείας, όπως:

- αστυνομικούς
- πυροσβέστες κ.ά.,

που έρχονται σε άμεση επαφή με ομάδες ή πηγές υψηλού κινδύνου, όπως είναι άνεργοι, χρονίως πάσχοντες ψυχικά ασθενείς χωρίς πόρους που αναγκάζονται να διαπράττουν ανεπιθύμητες ενέργειες, και ως εκ τούτου συλλαμβάνονται από τους αστυνομικούς και φυλακίζονται.

Στις περιπτώσεις αυτές ο κοινοτικός νοσηλευτής παίζει σημαντικό ρόλο στην έγκαιρη αναγνώριση και πρόληψη των επιπτώσεων με προτάσεις που σχετίζονται κάποτε με διορθωτικές νομικές παρεμβάσεις και άλλοτε με κοινωνικοοικονομικές βελτιώσεις¹¹.

Ο νοσηλευτής ως παράγοντας αλλαγής

Ο στόχος της αποτελεσματικής αλλαγής επικεντρώνεται

νεται σε ολόκληρη την άσκηση της ψυχιατρικής νοσηλευτικής ψυχικής υγείας.

Ο Κοινοτικός Νοσηλευτής, ο οποίος δρα ως παράγοντας αλλαγής στις αγροτικές περιοχές, επιτελεί τον πιο σημαντικό ρόλο. Ο ρόλος αυτός κινείται σε μια μεγάλη γκάμα δραστηριοτήτων, η οποία αρχικά παρέχει διάφορες υποστηρικτικές θεραπείες στους ασθενείς, μέχρις εκείνου του σημείου που μαζί με άλλους αρμόδιους φορείς μπορεί να επηρεάσουν τη νομοθεσία της Υγείας προτείνοντας τροποποιήσεις προς όφελος των ασθενών.

Εκτός από τις αναγκαίες δεξιότητες του κλινικού ρόλου και τις ιδιότητες του συμβούλου, διασυνδετή και εκπαιδευτή, ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας πρέπει να διαθέτει επάρκεια, προκειμένου να κατανοεί την ανθρώπινη συμπεριφορά. Ακόμη, πρέπει να είναι προικισμένος με οξεία αντίληψη και ικανότητα στη λύση προβλημάτων και να εκτιμά με ακρίβεια και ορθότητα τις προτεινόμενες αλλαγές, ώστε να είναι αποτελεσματικές.

Ο στόχος της αλλαγής στις αγροτικές περιοχές μπορεί να αφορά άτομο, οικογένεια ή άλλες ομάδες και με σκοπό να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα ψυχικής υγείας. Πάντως, οποιοδήποτε υποσύστημα το οποίο προσκρούει στην ψυχική υγεία των ατόμων μπορεί επίσης να αποτελέσει στόχο αλλαγής.

Για παράδειγμα, όταν ο νοσηλευτής ψυχικής υγείας εργάζεται με έφηβο ο οποίος εκδηλώνει αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, ο στόχος αλλαγής μπορεί να είναι η ευαισθητοποίηση ομάδας συμμαθητών του ή του οικογενειακού περιβάλλοντος του εφήβου.

Επίσης, στόχος αλλαγής μπορεί να είναι το κέντρο ψυχικής υγείας ή άλλες υπηρεσίες Υγείας, η πολιτική ηγεσία της κοινότητας –Νομάρχης, Δήμαρχος– ή ακόμη παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο, όπως σε αρμόδιους φορείς που ασχολούνται με τον σχεδιασμό της Υγείας¹².

Ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας μπορεί να μην διαθέτει επίσημη ισχύ μέσα στην οργανωτική δομή, όπως συμβαίνει με μερικούς επαγγελματίες Υγείας, όμως διαθέτει μοναδική δυνατότητα και μπορεί να επηρεάσει ευνοϊκά το σύστημα Υγείας σχετικά με την προαγωγή της Υγείας και ειδικότερα τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας της κοινότητας.

Η συμμετοχή του στους διάφορους οργανισμούς της κοινότητας, όπως σχολικά συμβούλια, πολιτιστικούς συνδέσμους, επιτροπές για τον σχεδιασμό της Υγείας της κοινότητας κ.ά., του δίνει τη δυνατότητα να παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για τις ποικίλες ανά-

γκες της κοινότητας. Η συμμετοχή του σε αλλαγές κοινοτικού επιπέδου και η εμπλοκή του στην ευρύτερη πολιτική αποτελούν σημαντικές δραστηριότητες.

Οι νοσηλευτές που συμμετέχουν στις αναφερόμενες ομάδες μπορεί να λειτουργήσουν ως δυναμικοί συνήγοροι των υπηρεσιών της κοινότητας, παράλληλα και οι ίδιοι αποκτούν εμπειρία πολιτικής διεργασίας.

Συμπερασματικά, πρέπει να ληφθεί ότι ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας κατά την παροχή βοήθειας, εκπαίδευσης και αλλαγής, αντιμετωπίζει προβλήματα τα οποία πολύ συχνά οφείλονται σε γεωγραφικούς –απομακρυσμένες περιοχές–, οικονομικούς, πολιτιστικούς και άλλους παράγοντες, πάνω στους οποίους ασκεί ελάχιστο ή καθόλου έλεγχο. Οι ευκολίες πολύ συχνά είναι ανεπαρκείς και ο αγροτικός πληθυσμός αρχικά εμφανίζεται σκεπτικός, φοβισμένος και συχνά αντιδρά στις προσφερόμενες υπηρεσίες από τον νοσηλευτή.

Αν και υπάρχουν αναρίθμητοι περιορισμοί και απογοητεύσεις, οι οποίες είναι εγγενείς στις αγροτικές περιοχές, για τις ψυχιατρικές υπηρεσίες Υγείας, παράλληλα υπάρχουν και σημαντικές αμοιβές.

Η αυτονομία, η ανεξαρτησία και η αυξημένη ευθύνη αποτελούν πραγματικές προκλήσεις για τον Κοινοτικό Νοσηλευτή. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι ευκαιρίες για δημιουργικό σχεδιασμό και εφαρμογή των προγραμμάτων. Ακόμη, εξαιτίας της εγγύτητας με τα άτομα, η ολιστική και συνεχής φροντίδα διευκολύνεται.

Επίσης, η παρακολούθηση των ασθενών και μετά την ολοκλήρωση της θεραπείας είναι εφικτή, λόγω του μικρού μεγέθους των αγροτικών κοινοτήτων και της σταθερότητας των κατοίκων.

Τέλος, ο νοσηλευτής ψυχικής υγείας μπορεί να καθορίσει τον ρόλο του, ώστε να ταιριάζει στις ειδικές ανάγκες της κοινότητας¹³.

Ο ρόλος του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυχικής υγείας

Ως κλινικός σύμβουλος:

– Παρακολουθεί την προσαρμογή του ασθενούς στη φαρμακευτική αγωγή στο κέντρο ψυχικής υγείας και στην κλινική.

– Επισκέπτεται τους πάσχοντες από χρόνια ψυχικά νοσήματα στο σπίτι και παρακολουθεί τη φαρμακευτική θεραπεία (παρενέργειες κ.ά.).

– Οργανώνει ειδικά προγράμματα για τους ασθενείς και τους συγγενείς τους, σχετικά με τα φάρμακα, τη δράση και τις παρενέργειές τους.

– Παρέχει συμβουλευτική σε άτομα, οικογένειες και ομάδες.

– Παρέχει ατομική και οικογενειακή ψυχοθεραπεία.

– Διαβιβάζει πληροφορίες σχετικές με τη φαρμακοθεραπεία, την ψυχοθεραπεία και τη συμπεριφορά των ασθενών στην ομάδα.

– Συμμετέχει σε πληθυσμιακούς ελέγχους και αξιολογήσεις των ασθενών και παρέχει συμβουλευτική όπου ενδείκνυται.

Ως σύμβουλος και διασυνδετής:

– Συνεργάζεται με ποικιλία ατόμων και ιδρυμάτων, όπως σχολεία, παιδικούς σταθμούς, κοινοτικά νοσοκομεία, γηροκομεία, φυλακές κ.ά.

– Συντονίζει διασυνδέσεις μεταξύ ατόμων και ειδικών ιδρυμάτων, όπως κέντρα ψυχικής υγείας, νοσοκομεία ημέρας, και με άλλες ψυχιατρικές δομές.

– Συνεργάζεται αρμονικά με τους τοπικούς άρχοντες, όπως Νομάρχη, Δήμαρχο, Διευθυντές Ιδρυμάτων κ.ά. για το καλό της τοπικής κοινωνίας.

– Παρέχει συμβουλευτική, όταν ζητηθεί από κλινικούς νοσηλευτές, προκειμένου να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα ψυχολογικά / ψυχικά προβλήματα των σωματικά πασχόντων.

– Συνεργάζεται με τους τοπικούς δασκάλους για την ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων πρόληψης χρήσης ναρκωτικών.

– Αναπτύσσει και εφαρμόζει ειδικά προγράμματα που απευθύνονται σε ειδικές ομάδες πληθυσμού και αναφέρονται στην πρόληψη του αλκοολισμού, του AIDS και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς.

– Εμπνέει εμπιστοσύνη στα άτομα, ώστε αποβάλλοντας τον φόβο, τις προκαταλήψεις και τον σκεπτικισμό, να αναφέρουν με ευκολία το πρόβλημα της ψυχικής διαταραχής.

– Επιδιώκει επαφή με τους τοπικούς πρακτικούς «θεραπευτές», μαίες και ιατρούς, με σκοπό τη συγκέντρωση πληροφοριών και την εφαρμογή συμβουλευτικής και εκπαίδευσης.

Ως εκπαιδευτής:

– Εστιάζει την προσοχή του στην εντόπιση ομάδων υψηλού κινδύνου και αναπτύσσει εκπαιδευτικά προ-

γράμματα ανάλογα με τις ανάγκες τους.

– Εκτελεί εκπαιδευτικό έργο ευρέος φάσματος, που αρχίζει από ατομική ή οικογενειακή διδασκαλία, η οποία επεκτείνεται στο κέντρο ψυχικής υγείας, στην κλινική, στο σπίτι και στο σχολείο.

– Παρέχει σχετική διδασκαλία με τα φάρμακα, τη δράση και τις παρενέργειές τους.

– Αναπτύσσει και εκτελεί ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για εφήβους, μητέρες και θύματα ποικίλης εκμετάλλευσης και κακομεταχείρισης.

– Αναπτύσσει και εφαρμόζει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για μη επαγγελματίες Υγείας, όπως αστυνομικούς, πυροσβέστες κ.ά., οι οποίοι έρχονται σε άμεση επαφή με ομάδες ή πηγές υψηλού κινδύνου.

– Λειτουργεί ως πηγή πληροφοριών για τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας.

Ως παράγοντας αλλαγής:

– Ο Κοινοτικός Νοσηλευτής αρχικά στοχεύει στην αποτελεσματική αλλαγή ολόκληρης της άσκησης της ψυχιατρικής νοσηλευτικής ψυχικής υγείας

– Υποβάλλει προτάσεις για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών ψυχικής υγείας προς το κέντρο ψυχικής υγείας, την πολιτική ηγεσία της κοινότητας και προς άλλους αρμόδιους για την Υγεία φορείς.

– Παρακολουθεί άτομα, οικογένειες και ομάδες, προκειμένου να εντοπίσει και να αναγνωρίσει τα προβλήματα που συγκρούονται με την ψυχική τους υγεία και να προτείνει αλλαγές για τη βελτίωση της κατάστασής της ή την απαλλαγή τους από αυτά.

– Παρακολουθεί ειδικές ομάδες που εκδηλώνουν αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, για παράδειγμα εφήβους, και παρεμβαίνει κινητοποιώντας υποστηρικτικά συστήματα, όπως ομάδα συμμαθητών ή το οικογενειακό περιβάλλον.

– Προσπαθεί με πειστικά και τεκμηριωμένα επιχειρήματα να μεταβάλει τους φόβους και τις προκαταλήψεις των ατόμων για την ψυχική νόσο και θεραπεία σε αποδοχή και θετική συμπεριφορά.

– Καθορίζει και προσαρμόζει τον ρόλο του, ώστε να ταιριάζει με τις ειδικές ανάγκες της κοινότητας.

– Ο Κοινοτικός Νοσηλευτής ψυχικής υγείας, για να επιτύχει τις επιδιωκόμενες αλλαγές, πρέπει να είναι προικισμένος με οξεία αντίληψη, ορθότητα κρίσης, διάκριση, ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, ευελιξία, δημιουργικότητα και προπάντων υπομονή στις δυσκολίες και επιμονή στον στόχο της αλλαγής.

Αντί επιλόγου

Ο ρόλος του Κοινοτικού Νοσηλευτή ψυχικής υγεί-

ας συνεχίζει να αναπτύσσεται, να διευρύνεται και να εξελίσσεται καθώς εμπλουτίζεται και τελειοποιείται η εκπαίδευσή του.

Βιβλιογραφία

1. Nolan P. Annie Altschul's legacy to 20th century British mental health nursing. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 1999, 267.
2. Peplau H. Psychiatric mental health nursing: challenge and change. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 1994, 1: 3.
3. Burgess A. Psychiatric nursing in the hospital and the community, 5th ed. Connecticut, Appleton and Lange, 1990.
4. Pasnau PD. Consultation - liaison psychiatry at the crossroads: In search of a definition for the 1980. *Hospital and Community Psychiatry* 1982, 33: 989.
5. LaGodna GE. The single rural woman: Invisible Struggles. *Advances in Nursing Service* 1981, 3: 17.
6. Lancaster J. Community mental health nursing: An ecological perspective. St Louis, Mosby Co., 1980.
7. Southcott JL. The psychiatric nurse and the «appropriate» adult. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 1999, 6: 357.
8. Lipowski ZJ. Liaison psychiatry, liaison nursing and behavioral medicine. *Comprehensive Psychiatry* 1981, 22: 556.
9. Kelly B, Long A, Mckenna H. A survey of community mental health nurses' perceptions of clinical supervision in Northern Ireland. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 2001, 8: 33.
10. Simpson A. Creating alliances: the views of users and carers on the education and training needs of community mental health nurses. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 1999, 6: 347.
11. Heffern WA, Austin W. Compulsory community treatment: ethical considerations. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 1999, 37.
12. Hostick T, Mcclelland F. «Partnership»: a co-operative inquiry between community mental health nurses and their clients. 1. Research methodology, process and reflections. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 2000, 7: 307.
13. Barker P. Advanced nursing practice: experience, education and something else. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 2000, 7: 89.

Υποβλήθηκε για δημοσίευση 18/2/2001